

Nr 1006

Av herr Boo m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140,
med förslag till vissa grundlagsändringar.

(Lika lydande med motion nr 816 i Första kammaren)

Frågan om fastställande av statstjänstemännens avlöningsförmåner och därmed sammanhängande spörsmål har under senare tid tilldragit sig allt större uppmärksamhet. Det reella avgörandet sker numera genom förhandlingar mellan å ena sidan staten, i de centrala förhandlingarna representerad av civildepartementet, och å andra sidan resp. tjänstemannaorganisationer. Förhandlingsöverenskommelserna träffas under förbehåll av riksdagens godkännande. Men det anses helt naturligt, att en förhandlingsöverenskommelse som kommit till stånd inte bör ändras av riksdagen. Utvecklingen har sålunda medfört, att riksdagen, som enligt regeringsformen har att pröva statsverkets behov, däri innefattat även lönekostnaderna, genom löneavtalen ställts inför fullbordat faktum och därmed i realiteten berövats den rätt till prövning och beslut, som enligt grundlagen tillkommer den.

För en tillfredsställande lösning av ifrågakvarande problem är det enligt vår mening angeläget, att förhandlingarna mellan staten och de statsanställdas organisationer får en sådan utformning att dels riksdagen kan utöva ett reellt inflytande på innehållet i en förhandlingsöverenskommelse, och dels också att så god överensstämmelse som möjligt kan uppnås med vad som tillämpas på den privata arbetsmarknaden.

I propositionen nr 140 föreslås inrättande av en riksdagens lönelegation med uppgift att i förhandlingsfrågor rörande anställningsvillkor, som skall gälla för statens arbetstagare eller eljest tillhör riksdagens prövning, rådgöra med statsrådsledamot, som Kungl. Maj:t därtill förordnat, samt att å riksdagens vägnar godkänna förhandlingsöverenskommelse, som träffats i sådan fråga. Vad angår verkan av att delegationen godkänt en förhandlingsöverenskommelse, skall effekten härav bliva densamma som om riksdagen själv lämnat godkännandet. En sådan ordning möjliggör givetvis snabba och definitiva ställningstaganden i förhandlingsfrågorna och också ett reellt inflytande för ett riksdagens organ på överenskommelsens innehåll och utformning.

Man kan givetvis diskutera lämpligheten av att riksdagen delegerar sin maktbefogenhet på sätt som förordats i propositionen. Ur konstitutionell synpunkt kunde det vara mera tillfredsställande, att lönelegationens rätt

att på riksdagens vägnar träffa en avtalsuppörelse finge avse endast ett preliminärt beslut, som sedan underställdes riksdagen in pleno. För att en smidig utformning av förhandlingsomgången skall kunna garanteras synes det oss emellertid nödvändigt, att riksdagen har möjlighet att delegera beslutanderätten till lönedlegationen.

Enligt författningsutredningens förslag skulle lönedlegationen vara ett fakultativt organ. Det skulle tillkomma riksdagen att i det särskilda fallet avgöra, om lönedlegation skall tillsättas eller icke. Fall torde kunna tänkas, framhöll författningsutredningen, då riksdagen själv vill besluta i ifrågavarande ärende. Organet borde därför enligt författningsutredningen utses för viss förhandling eller för viss tid under valperioden. Enligt propositionen skall emellertid lönedlegationen vara obligatorisk.

Den maktbefogenhet, som skall överlämnas till lönedlegationen, är konstitutionellt sett av stor betydelse. Det synes oss därför riktigt, att riksdagen i det särskilda fallet beredes möjlighet att avgöra, om beslutanderätten skall delegeras eller icke. Den situationen kan under alla förhållanden inträffa, att det avgörande beslutet måste fattas i vanlig ordning, nämligen om lönedlegationen ej finner skäl godkänna träffad överenskommelse. Det synes oss då orimligt, att riksdagen, som enligt grundlagen har maktbefogenheten, själv inte skulle få välja den vanliga beslutsordningen, om den så skulle önska. Vi förordar sålunda, att lönedlegationen blir ett fakultativt organ.

För de anslag, som blir erforderliga till följd av träffad överenskommelse, måste givetvis proposition i vanlig ordning lämnas till riksdagen. Riksdagen kan vid behandlingen av en sådan proposition inte ändra en överenskommelse, som lönedlegationen godkänt. Men enligt författningsutredningen bör riksdagen genom propositionen erhålla en redogörelse för innehållet i överenskommelsen och därvid i samband med anslagsberäkningen kunna göra uttalanden. Motioner bör enligt författningsutredningen kunna väckas om sådana riksdagsuttalanden. De möjligheter, som riksdagen kan ha till initiativ i nämnda sammanhang, beröres emellertid inte närmare i propositionen.

Det synes oss nödvändigt, att de synpunkter och meningar, som lönedlegationen anför i sitt ställningstagande inför en överenskommelse, redovisas för riksdagen. Enligt propositionen skall ledamot, som ej instämt i delegationens beslut, ha möjlighet att låta anteckna sin skiljaktiga mening. Med den föreslagna ordningen att lönedlegationens ordförande skall ha avgörande röst, som ur praktiska synpunkter måste anses nödvändig, kan den situationen lätt inträffa, att delegationens beslut inte överensstämmer med riksdagsmajoritetens uppfattning. Såväl majoritets- som minoritetsuppfattning inom lönedlegationen synes oss böra redovisas för riksdagen. Det är naturligtvis möjligt, att detta syfte delvis kan tillgodoses genom anslagspropositionen. Det synes oss emellertid vara konstitutionellt riktigast, att

lönedelegationen såsom riksdagens organ lämnar redogörelse till riksdagen över sin verksamhet och att denna redogörelse blir föremål för statsutskottets yttrande i samband med anslagspropositionen. I anslutning till redogörelsen bör motioner kunna väckas.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 140 måtte antaga för vidare grundlagsenlig behandling Kungl. Maj:ts förslag beträffande en riksdagens lönedelegation med den ändringen, att delegationen skall vara ett fakultativt organ i enlighet med vad författningsutredningen förordat, och att delegationen skall vara skyldig att lämna redovisning till riksdagen över sin verksamhet för behandling av vederbörande riksdagsutskott i enlighet med vad som anförts i motionen; samt

att konstitutionsutskottet måtte utarbета förslag till här för erforderliga grundlagstexter.

Stockholm den 27 april 1964

Karl Gust. H. Boo

Rune Gustavsson

Gunnar Larsson

i Alvesta

i Luttra

Nr 1007

Av herrar Boo och Larsson i Borrbj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140, med förslag till vissa grundlagsändringar.

(Lika lydande med motion nr 817 i Första kammaren)

Enligt gällande grundlagsbestämmelser blir Konung myndig vid ålder som i allmänhet är i lag stadgad, d. v. s. vid 21 års ålder. Samma åldersgräns gäller för att prins skall få fungera som regent. I propositionen nr 140 föreslås en minimiålder av 25 år för behörighet att utöva statschefens uppgifter.

Enligt vår mening saknas bärande skäl för den föreslagna höjningen av behörighetsåldern. Den maktutövning, som tillkommer Konungen eller regenten, är numera ytterligt begränsad och skall enligt författningsutredningens förslag än mer koncentreras på de representativa uppgifterna. Den mögnad, som i allmänhet förefinnes hos en person vid 21 års ålder, måste